

М.П.Тупчієнко

К.В.Шляховий

**ПРОБЛЕМА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО «МУЗЕЙНОГО»
ВІДНОШЕННЯ
ДО ТОПОНІМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У МІСТІ
КІРОВОГРАДІ**

Топоніміка в цілому і топоніміка населених пунктів зокрема, покликані, перш за все, допомагати орієнтуватися в просторі, допомагати легко знаходити потрібний об'єкт чи адресу. Саме цю просту потребу забезпечує поділ вулиць на головні та другорядні (авеню та стріти) з присвоєнням першим порядкових номерів у Нью-Йорку. Але людина, за твердженням З. Странського, є носієм специфічного «музейного» відношення до дійсності, що привело в ході історії до тенденції збереження і показу вибраних предметів, які відображають минуле не тільки окремих особистостей – носіїв цього відношення, а й значних соціальних груп, якими є нації, етноси, професійні групи, жителі населених пунктів тощо [1, 18-19]. Від себе додамо,

що окрім сказаного, «музейне» відношення до дійсності, відображає видове прагнення людини зберігати історично значимі у різних часових та географічних масштабах події, явища, особистості, що знайшли своє відображення у назвах певних географічних реалій, які й представляє топоніміка населених пунктів. Тому топоніміка населених пунктів окрім простої потреби легкості орієнтування в просторі міста чи села, покликана реалізувати значно складнішу задачу – видову потребу людства у збереженні минулого в назвах. Відповідно населені пункти виступають своєрідними музеями під відкритим небом, де їх архітектура, монументальне мистецтво та пам'ятки історії виступають у ролі постійнодіючих експозицій, а назви міст та селищ з їх вулицями й площами – етикетажем. Але будівництво музейної експозиції вимагає розробки її концепції, що вимагає й концептуального відношення до етикетажу – у нашому випадку до найменувань та перейменувань міських, селищних і сільських об'єктів.

(Концепція ([лат. *conceptio*](#) — [розуміння](#)) — головний замисел, керівна ідея. Концепція визначає стратегію дій. Також концепція це система поглядів на ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, трактування певних явищ, подій; [ідея](#) певної [теорії](#).)

Концепція — це певний спосіб розуміння (трактування, сприйняття) якогось предмету, явища чи процесу; основна точка зору на предмет, керівна ідея для його систематичного висвітлення , комплекс поглядів, пов`язаних між собою і які витікають один із іншого, система шляхів вирішення обраної задачі.)

Даний виступ підготовлений за матеріалами, розробленої авторами «Концепції топонімічної політики в місті Кіровограді» ще наприкінці 90-х років ХХ ст. Матеріали концепції вже були частково використані авторами в статті «Вибір критеріїв оцінки історичної значимості міської топоніміки», опублікованої ще 1998 року [7; 8]. Але нова історична реальність, породжена Євромайданом, анексією Росією Криму й окупацією частини Донбасу, ознакою якої є потреба українського суспільства розпрощатися з рештками радянського минулого, що супроводжується не тільки "ленінопадом", але й перейменуваннями вулиць і площ, вимагає знову підняти питання про концептуальне, «музейне», відношення до топоніміки населених пунктів України.

Загалом у соціумах проблема вироблення концептуального відношення до топонімічної політики стає надзвичайно актуальною в перехідні періоди формування

нової історичної реальності (виникнення незалежних держав внаслідок розпаду імперій, становлення нових політичних режимів, боротьба за незалежність і територіальну цілісність держав тощо), коли нові явища намагаються утвердитися шляхом формування нової політично- та національнозабарвленої топоніміки як фактору однієї з найпоширеніших і найдешевших форм пропаганди нового. В основі таких процесів лежить специфічне відношення до історичної пам'яті. За висловом Х. Ортега-і-Гассета, безпосередня життєва реальність «обтяжена неминучим імперативом здійснення», і вона «примушує нас шукати засобу, щоб здійснити майбутнє, і тоді ми відкриваємо для себе минуле - арсенал інструментів, засобів, приписів, норм. Людина, що зберегла віру в минуле, не боїться майбутнього: вона твердо упевнена, що знайде у минулому тактику, шлях, метод, які допоможуть утверджуватися в проблематичному завтра. Майбутнє - горизонт проблем, минуле - твердий ґрунт методів, шляхів, який, як ми вважаємо, у нас під ногами». Але «уявіть собі жахливе положення людини, для кого минуле, іншими словами, надійне, несподівано стало

проблематичним, обернулося бездонною прірвою. Якщо раніше небезпека, на її думку, була попереду, тепер вона відчуває її і за спиною, і у себе під ногами».

Такий перехідний період, коли минуле з надійного перетворилося в проблематичне, переживає Україна з 1991 року, що проявляється не тільки у перехідних формах економіки, політичної влади, свідомості, створенні нової ідеології, але й виробленні та прийнятті населенням нової символіки, яка відображається також у міських топонімічних назвах.

Виважена концептуальна політика в царині міської топоніміки є надзвичайно актуальною й для Кіровограда, адже незважаючи на двадцять третій рік незалежності України, це місто, як і абсолютна більшість населених пунктів нашої Батьківщини, все ще залишається своєю оазою символіки країни (СРСР), що вже давно не існує. Останнє проявляється у переважно заідеологізованих радянських назвах, як самого міста, так і його об'єктів, що не мають прямого відношення до власної історії. На часі постає завдання утверджувати ідею незалежної держави та історико-культурної значимості національних, політичних

та культурних діячів, що боролися за незалежність України, відстоювали та розвивали українську культуру. Цей процес у Кіровограді відбувається на фоні полемічної боротьби між прибічниками нової історичної реальності та її противниками, тобто концептуально політика найменувань – перейменувань нашого міста та його об'єктів зводиться до двох підходів: 1) максимально зберегти старі радянські та імперські назви; 2) максимально впровадити нові назви, що відображають реалії власне української історії та культури. При цьому всі, протидіючі сили апелюють до історичності назв, як тих, що виникли в радянський період, так і тих, якими пропонується їх замінити. У результаті, перейменування, як правило, приурочуються до певних ювілеїв та урочистих подій і носять стихійний, не послідовний характер, тим часом як основна частина назв міських об'єктів, у центральній частині міста, як і сама назва – Кіровоград, залишаються радянськими. При цьому виникає реальна загроза знищити не тільки негативні прояви радянського періоду в топоніміці міста, але й позитивні напрацювання минулого у цій царині.

Тому автори концепції ставлять за мету сформувати концептуальний підхід до топонімічної політики в Кіровограді, який міг би допомогти віднайти надійність минулого, спиратися на критерії оцінки історичної значущості назв міських об'єктів як інструменту вибору найбільш оптимального варіанту під час їх найменування чи перейменування, а також розробити етапи реалізації самої топонімічної концепції. Відповідно запропоноване концептуальне бачення топонімічної політики в м. Кіровограді покликане знайти серединний шлях, який би допоміг зрушити з місця процес виважених перейменувань по всій Україні.

Перш за все варто зупинитися на питанні, що ж прийнято розуміти під історією? В традиційному розумінні історії, а відповідно й історичності, є два підходи:

1) онтологічний, згідно з яким історія вивчає процес розвитку людського суспільства або об'єктів створених ним у всій повноті, конкретності і різноманітності по епохам, країнам, окремим людським колективам [4, 5];

2) аксіологічний, або цільовий, в основному співзвучний езуїтському принципу: «Мета виправдовує»

засоби», який є основою привнесення в історію Високого Сенсу і є виправданням самої історії [5, 34].

Перше розуміння орієнтує на збереження всіх фактів історії та історичних назв незалежно від їх оцінки з точки зору сьогодення і тим самим розширює можливості у формуванні інструментальної бази вивчення історії в цілому. Воно репрезентує лінійне розгортання часу яким і є власне історичне його сприйняття. Завдяки дії цього принципу філологи знаходять серед українських топонімів і гідронімів назви, що своїм походженням завдячують першим індоєвропейцям, індоіранцям, скіфам, германцям, тюркським кочовикам, раннім слов'янам тощо і є свідченням багатого етнічного минулого населення України і, зокрема, Кіровоградської області [6, 3-5, 51].

Друге розуміння приводить до звуження кількості історичних фактів, назв в якості бази пізнання історії, залишаючи і формуючи тільки позитивні з точки зору сьогоденних політичних інтересів. Цей другий підхід можна було б назвати ще месіанським. В ідеальній формі він передбачає повне заперечення попередніх історичних епох і початок відліку часу від новоутвореного періоду. За своєю

природою це є переворот, який породжується культурними (наприклад, утвердження християнства, що прагнуло заперечити й знищити язичництво та пам'ять про нього) і соціально-політичними (наприклад, Велика французька та Велика Жовтнева соціалістична) революціями. Прикладами такого месіанського тлумачення історії, що безпосередньо стосується нашого краю, є ліквідація польською та російською монархіями козацьких полкового і паланкового територіальних устроїв, утвердження назви Новоросії за землями, які раніше належали Війську Запорозькому, Туреччині, Кримському ханству, чисельні політичні перейменування топонімічних об'єктів, у тому числі заміна первинної назви міста Єлисаветграда революційними псевдонімами лідерів більшовизму Зінов'єва та Кірова і подібне перелицювання вулиць (в обласному центрі майже третина – 54 з 174). Утвердження саме цього другого тлумачення історії та історизму може привести до абсурду, оскільки, з одного боку, відкриває шлях для перейменування переважної більшості гідронімів півдня України як не те що не українських, але й не слов'янських, а з іншого пролонгує в майбутнє на невизначений час

практику перейменувань в залежності від політичної доцільності.

Сьогодні ми стоїмо перед фактом сприйняття історії абсолютної більшості населених пунктів України під подібним аксіологічним кутом зору, внаслідок намагання некритичної заміни назв, які сформувалися у попередній період історії України. При цьому виникає загроза «виплеснути разом з водою і дитину» – позбутися пам'яток значної частини місцевої історії, відображеної у назвах вулиць, провулків тощо. Прикладом подібного заангажованого підходу є пропозиція надати Кіровограду нову, не пов'язану з колоніальним періодом назву, перейменувати всі центральні вулиці на честь корифеїв українського театру, не помічаючи при цьому односторонність сприйняття і нівелювання культури та нехтування саме історії цих вулиць, зневагу до людських поколінь (у тому числі тих же акторів), у житті яких ці назви не були порожнім звуком, а мали конкретне, часто навіть інтимне, значення.

На нашу думку, обидва підходи щодо розуміння історії та історичності можна не протиставляти, а

взаємодоповнювати, розділивши їх сфери. Сферою онтологічного підходу повинна стати монументальна грань історії, що зокрема відображена у топонімічних назвах, а сферою аксіологічного підходу має стати полемічна грань історії, тобто трактування та інтерпретація історичних подій та фактів, полем діяльності якої повинна стати наукова та популярна література, засоби масової інформації тощо. Адже символи, в тому числі й символи, відображені в топоніміці та монументальному мистецтві, не живуть самі по собі. Вони актуалізуються лише в людській свідомості і цю свідомість потрібно змінювати. Прикладом може бути назва міста Єлисаветград, яка походить від назви фортеці Св. Єлисавети, побудованої за наказом російської імператриці Єлисавети Петрівни, а тому й акцент потрібно ставити на святості, а не царственості іменного патрона нашого міста, адже св. Єлисавета є шанованою християнською святою і, навіть, шанується мусульманами [7; 8, 57-58]. Так само і назва вулиці Двірцева є за своєю природою адресною, оскільки вказує на місце знаходження найбільш репрезентабельної архітектурної споруди в місті – палацу (імператорської ставки), і в цьому контексті варто говорити

про здобуток місцевих будівельників, приналежність цієї споруди до європейської архітектурної класики завдяки авторству архітектора голландського походження В. Верлона, а не про тимчасову присутність у місті Романових [7]. А з кавалерійським училищем, від якого походить назва вулиці, тісно пов'язана історія УНР і Української держави та її діячів (генерал-хорунжі Євген Білецький, Андрій Голуб, Олександр Дорошкевич, полковники Григорій Адамович, Микола Вергелес, Борис Гомзин та багато інших), деяких українських митців (А.Ждаха, В.Арнаутов, М.Аркас). Загалом не варто віддавати на відкуп чужим, те що абсолютно безболісно може стати своїм – українським і при цьому не фальсифікувати історію міста, представлену в назвах його вулиць.

Топонімічне середовище будь-якого міста складають його назва, а також агороніми (назви міських площ і майданчиків) та годоніми (назви лінійних об'єктів в місті – вулиць, провулків, проспектів, бульварів, проїздів тощо).

Подивимося на топонімічну ситуацію бл. німів та годонімів Кіровограда, порівнюючи назви, що сформувалися протягом двох епох:

1) від моменту виникнення міста (1754) до 1919 р. – дорадянський період;

2) від 1919 р. до 1991р. – радянський період

Це 174 назви першого періоду та 790 назв другого, розподілених на 25 семантичних груп. В перший період домінували ландшафтні, прикметні, релігійно-церковні, військові, адресні та напрямкові назви, притому що військові назви у той же час можна віднести і до адресних, і до професійних, оскільки вказували на місце дислокації військових об'єктів. Загалом ці семантичні групи назв (за винятком деяких релігійно-церковних) відносять до природно виникаючих, тобто назва безпосередньо характеризує під певним ракурсом сам об'єкт і є результатом колективної творчості жителів вулиці, району чи всього міста. Прикладом цих назв є найменування таких назв районів міста, як Велика, Озерна і Солодка Балки, Катранівка, Кушівка, а також годоніми типу: Спускний, Загорний, Голубиний, Болотяна, Московська, Береславська, Запорозька, Українська, Козацький тощо. Зазначені годоніми не нав'язувалися адміністративно, їх найменували самі жителі, реагуючи на особливості ландшафту, соціального та

етнічного складу населення, їх занять: пров. Спускний – орієнтує на спуск до р. Біанки; пров. Загорний – розташований за горою у заплаві р. Біанка; пров. Голубиний і зараз характеризується значною кількістю голубівників; вул. Болотяна – виникла на місці болота в заплаві р. Інгул, вул. Московську населяли московські купці, які мали на ній свою власність; вул. Береславську населяли купці із польського м. Берслава; на вул. Безпопівській проживали російські старообрядці-безпопівці тощо. Всі ці назви мають не тільки географічну, але й значну історичну цінність, оскільки вказують на етнічний склад населення міста, місця його локалізації, економічні зв'язки в минулому тощо.

У той же час, серед назв першої групи зовсім не було назв декларативних, громадських, подійних, датувальних, ювілейних і до 1903 року антропонімічних. Останні стануть домінуючими у радянський період і відзначатимуться крайньою політизацією. Як правило, вони не мають прямого відношення до історії ні вулиць, ні міста, ні регіону, наприклад: місто Кіровоград, вулиці Держинського, Луначарського, Урицького тощо. У період до Першої світової війни годоніми та агороніми міста не мали

відвертого політичного змісту і часто утверджували лише християнський світогляд населення, наприклад: Петропавловська, Преображенська, Покровська, Знаменська тощо. У місті не було жодної вулиці чи площі, названої ім'ям царської особи (спроба надати центральній вулиці ім'я Миколи I не прижилася), політичного діяча або генерала, полководця. Навіть центральна вулиця та площа називалися просто Велика Перспективна (від проспект) та Міський бульвар. Як відомо, і назва фортеці, від якої походить назва міста, носила ім'я святої Єлисавети [4], а не цариці Єлисавети Петрівни і повітове місто Олександрія (Кіровоградська бл.) було найменоване не ім'ям російського престолонаслідника Олександра I, а на честь його святого патрона Олександра Невського. Це відповідало етичним нормам християнського світогляду, згідно з яким возвеличення достойні лише Бог та святі. Саме тому в місті до 1903 року нараховувалось 14,9 % всіх назв вулиць церковно-релігійного характеру і не було жодного світського антропонімічного найменування.

XX століття – століття зниження ролі християнського світогляду, зростання ролі стихійного та свідомого

матеріалізму, зародження філософії екзистенціалізму з його інтересом до буття і значення особистості, століття культивування особи (особливо у Радянському Союзі) внесло відповідні зміни і в топонімічну ситуацію в Кіровограді. Прецедент перейменування на честь конкретної особистості в місті стався 1903 року, коли у зв'язку зі святкуванням 25-річного ювілею діяльності на посаді міського голови О. М. Пашутіна було вирішено його рідну вулицю Невську назвати Пашутінською. Випадок, який засвідчив надзвичайно високу повагу жителів міста до керівника міського самоврядування. Другим таким авторитетом виявився М. В. Гоголь, на честь якого у 1909 році було перейменовану вулицю Безпопівську. У період Першої світової війни з'явилися вулиці, названі іменами генералів та полководців російської армії (Остен-Сакена, Потьомкіна, Румянцева, Суворова, Скобелева, Брусилова), які в тій чи іншій мірі мали безпосереднє відношення до історії міста і краю.

З 1919 року утверджуються вулиці, названі на честь політичних, військових та культурних діячів більшовицької держави. За радянський період було перейменовано 54 вулиці

із 174, що існували до Жовтневої революції. Наведемо приклади таких перейменувань: Енгельса замість Петропавлівської; Володарського замість Олександрівської, Червоногвардійська замість Архангельської, Щорса замість Костьольної тощо. Таким чином, у топонімічне середовище міста вводяться імена людей, які, за деякими винятками, не мали ні найменшого відношення до історії міста і краю. В основі цієї політики перейменувань лежав месіанський погляд на історію, згідно з яким політичний аспект домінував над історико-культурним. Внаслідок цього, почали домінувати антропонімічні назви, пов'язані з діями загальнодержавного та міжнародного комуністичного руху, героями соціалістичної праці та героями СРСР (34,7%). Вони значно потіснили назви прикметного, промислового, ландшафтного, військового, адресного, релігійно-церковного, напрямкового походження. І тим самим знівелювали у топоніміці міста його історію, культуру, особливості природного середовища, зробили схожим на десятки інших міст Радянського Союзу.

Сьогодні у місті 67 назв відображають історію радянського періоду, близько 30 – загалом історію України,

менше 30 – власну історію міста та регіону, що є яскравим свідченням порушення онтологічного підходу до історії і вимагає нагальної необхідності змінити цю ситуацію, спираючись на науково обґрунтовану концепцію критеріїв оцінки тієї чи іншої назви. Це стає особливо актуальним під час вибору однієї з кількох назв, які вже фігурували в топоніміці конкретного об'єкту. Адже з онтологічної точки зору на історію усі ці назви є історичними, проблема полягає у визначенні критеріїв їх історичної чи культурної значимості.

Методологія В основі методології оцінки історичної значимості назв агоронімів та годонімів пропонується використати один з типів задач математичної теорії ігор, коли знаходяться багатокритеріальні рішення в умовах конфліктної ситуації. Відповідно було розроблено рейтинговий підхід до оцінки аспектів і критеріїв назв, що пропонуються. Кожна з назв розглядається з позиції п'яти аспектів (політичний, історичний, культурний, етичний, естетичний), зміст кожного з яких конкретизується, в свою чергу, п'ятьма критеріями.

В основу оцінки критеріїв кожного аспекту покладено базову п'ятибальну шкалу, що розподіляються згідно з

пріоритетами значень, тобто кожен критерій оцінюється в 1 бал. Відповідно кінцевий рейтинговий бал кожної назви визначається таким чином:

1) визначається кінцевий рейтинговий бал кожного аспекту сумою балів відповідних критеріїв цього аспекту.

2) підсумовуються кінцеві рейтингові бали всіх п'яти аспектів.

Отже, кожна назва розглядається з позиції всіх п'яти аспектів, у середині яких відбираються лише відповідні кожній назві критерії, а визначені бали критеріїв підсумовуються, після чого підсумовуються і визначені кінцеві бали всіх п'яти аспектів. Саме цей кінцевий показник балів і є основою порівняння загального значення конкуруючих пропозицій (Табл.). У випадку рівної суми балів, або мінімальної розбіжності суми балів у конкурентів пропонується враховувати ще чотири фактори:

- 1) самоцінність назви;
- 2) історичний ценз назви (термін її існування);
- 3) адекватність назви її об'єкту, що враховує престижність самого об'єкту та місця його розташування;

4) економічне обґрунтування (вартість перейменування).

Зупинимося більш докладно на цих додаткових чотирьох факторах.

Перший фактор – самоцінність назви, визначається кількома ієрархічними рівнями:

1) зв'язок назви з об'єктом найменування/перейменування;

2) зв'язок назви з історією, культурою, подіями, людьми міста;

3) зв'язок назви з областю, регіоном;

4) зв'язок назви з Україною, з Європою, із загальнолюдськими цінностями.

5) відсутність повторів назви - Театральна вул., театральна площа, Театральний провулок)

Другий фактор – історичний ценз назви, передбачає враховувати термін її існування, укорінення у народній традиції.

Третій фактор – адекватність назви її об'єкту, передбачає максимальну відповідність назви об'єкту найменування, враховуючи масштаб, характер, місце його

розташування (центр міста, окраїна, промисловий чи спальний район тощо).

Врешті, **четвертий фактор** – економічне обґрунтування, враховує різницю фінансових затрат на перейменування.

Все це означатиме, що кожна із запропонованих назв розглядатиметься не абстрактно, а конкретно, адресно по відношенню до об'єкта найменування.

Реалізація запропонованого методу оцінки історичної значимості існуючих і тих, що формуються, міських топонімів дозволить звести до мінімуму долю суб'єктивізму і випадковості під час вибору назви, а також сприятиме формуванню різноманітної за формою та змістом, не абстрактно-історичної, а конкретно-історичної топоніміки, що відобразатиме специфіку історико-культурного розвитку як міста, так і регіону, тобто сприятиме реалізації онтологічного підходу розуміння історії.

Механізм реалізації зазначеної методології передбачає обов'язкову подачу разом із пропозицією найменування-перейменування відповідної історичної довідки, яка дозволить провести всебічну оцінку назви, що пропонується.

Зміст концепції. Спираючись на розроблену методологію критеріїв відбору топонімічних варіантів, можна звести зміст концептуального бачення топонімічної політики у Кіровограді в найближчі роки у до наступних положень:

1. Топонімічні назви міських об'єктів повинні передавати самобутню неповторність міста в усіх його вимірах (географічному, ландшафтному, кліматичному, виробничому, культурному, історичному тощо).

2. Кількість антропонімічних, узагальнюючих та ювілейних назв має бути суттєво зменшена для паритету з іншими семантичними групами.

3. Необхідно свідоме сприяння поверненню більшості назв, які сформувалися поза полем адміністративно-командної назвотворчості.

4. Треба закріпити 10-річний або більший термін мораторію на найменування міських об'єктів іменами померлих діячів політики, культури, виробництва, загиблих воїнів тощо з метою усталення їх оцінки та уникнення фіксації кон'юнктурних явищ.

5. Міська топоніміка повинна відображати перш за все історичні, культурні та інші реалії міста й регіону, а вже

потім загальнодержавні, європейські, загальнолюдські тощо.

6. Серед подій, фактів, персоналій, що мають загальнонаціональне значення, перевагу, в першу чергу, треба віддавати тим, які безпосередньо пов'язані з містом або регіоном.

7. Міські топоніми мають відображати хронологічні етапи просторового розширення самого міста.

8. У назвах міських об'єктів мають бути відображені всі віхи історичного минулого міста, за винятком увічнення одіозних фігур, пов'язаних з антигуманними злочинами, як то Ленін, Сталін, Кіров, Дзержинський тощо, а також анти людських ідеологій (нацизм)

9. За можливості потрібно прагнути зберігати первинні назви міських об'єктів, що виникли у радянський період і мають пряме відношення до міста чи області (за умови, що це не суперечить іншим положенням концепції).

10. Назви міських об'єктів, як то вулиці, проспекти, бульвари, провулки мають відповідати характеристикам

самих об'єктів (наприклад, Комуністичний проспект повинен бути бульваром).

11. Найменування та перейменування треба здійснювати на основі чіткої методології відбору критеріїв, щоб уникнути суб'єктивізму у прийнятті рішень.

12. У деяких випадках, за необхідністю поліпшення зручності орієнтування можна запровадити таблички з подвійними назвами (дійсна – попередня).

У відповідності з наведеними положеннями передбачається, що концепція буде реалізовуватися кількома етапами, а саме:

1. Відновлення первинної назви міста – Єлисаветград, або ж утвердження нової назви, яка стане переможницею у рейтингу назв..

2. Повернення назв лінійних об'єктів міста, що функціонували до 1919 року в межах центральної заповідної частини міста, затверджених рішенням 5 сесії Кіровоградської міської ради 23 скликання від 28 лютого 1996 року № 46 «Про визначення земель природоохоронного, рекреаційного та історико-культурного призначення».

3. Повернення старих назв у більш віддалених частинах міста, що були замінені у радянський час адміністративним методом, але мають певне історико-культурне значення.

4. У майбутньому, після детального вивчення історії найменувань та перейменувань міських об'єктів, розташування на найбільш значних їхніх будинках табличок з довідковою інформацією.

Отже, на думку авторів, необхідно по можливості зберігати топонімічні назви, у нашому випадку – міські, що виникли у різні історичні епохи, які мають значний період побутування і утвердилися в історичних документах, народній традиції найменування. Тобто має домінувати онтологічний підхід у розумінні значущості топонімічного середовища Кіровограда. Це означає, що найменування об'єктів повинно виконувати не тільки функцію означення відмінності одного від іншого, але й передавати специфіку ландшафтно-географічних, природних, історико-культурних особливостей свого виникнення. Останнє, в свою чергу, буде забезпечувати формування неповторного самобутнього топонімічного обличчя міста, а від так відображатиме «музейне» відношення

до міської, селищної чи сільської дійсності. Адже міська топоніміка це не лише назви міських об'єктів, але це також і першоджерела історії, філології, які самі стають об'єктами історичного дослідження.

*Насамкінець хочу зацитувати розуміння Дж.Бруно людської пам'яті: «Через пам'ять і пригадування здійснюється завдання залучення людського єства і розуму до сокревенної таємниці *Fnima Mundi*, до суті світового *Ratio*. Пам'ять не просто психологічна здатність збереження ідей, образів, уявлень, але й властива людині магична сила яка вимагає постійних вправ збирання, концентрації і пошвавлення в собі усього того, що усюди і завжди в першу чергу вимагає омислення»*

ЛІТЕРАТУРА

1. Странский З. Понимание музееведения // Музееведение. Музеи мира. – М., 1991. – С. 18-19.
2. Тупчієнко М.П., Шляховий К.В. Вибір критеріїв оцінки історичної значимості міської топоніміки // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – К.: Рідний край, 1999. – С. 255-261.

3. Тупчієнко М.П., Тупчієнко-Кадирова Л.Г., Шляховий К.В. Концепція топонімічної політики в м. Кіровограді. – Кіровоград, 1997 (Рукопис). – 19 с.

4. Козлов В.И. Динамика численности народов. – М, 1957.

5. Лотман Ю.М. Культура и взрыв. – М.: Гнозис, 1992.

6. Карпенко О.П. Назви річок Нижньої Правобережної Наддніпрянщини. – К.: Наукова думка, 1989. – 192 с.

7. Пашутин А.Н. Исторический очерк г. Елисаветграда. – Кіровоград, 1992.

8. Тупчієнко М.П. Проблеми вивчення історії фортеці св. Єлисавети та перспективи її музеєфікації // Наш край у XVIII ст. Матеріали обласної науково-практичної історико-краєзнавчої конференції. Вересень 2002 р. – Кіровоград, 2003. – С.52-65.